

pomembne so bile železniške in avtobusne povezave. V tridesetih letih so se začeli pojavljati prvi osebni in tovorni avtomobili ter motorna kolesa. Stik s svetom so vzpostavljali tudi s pomočjo telefona, radia in s pomočjo raznih lokalnih in tujih časopisov ter revij. Pomembno vlogo so imela številna društva, v katera so bili včlanjeni skoraj vsi prebivalci Murske Sobotne. Društva so skrbela za širjenje državotvorne ideologije in dvigovanje nacionalne zavesti, zbirala pomoč za socialno ogrožene, skrbela za kulturo, izobraževanje in šport; v nekaterih primerih pa je šlo bolj za stanovska združenja.

470

V zadnjem poglavju avtor predstavlja analizo rekonstrukcije načina življenja v okviru soboških družin, ki jih je razdelil v štiri osnovne tipe: zaprta patriarhalna družina; odprta patriarhalna družina, podrejena skupnosti; zaprta meščanska patriarhalna družina in kot zadnja odprta meščanska patriarhalna družina. Za vsako od omenjenih družin je bil značilen določen način življenja in je bila vezana na določen socialni sloj prebivalcev. Vsaj tri tipe družine lahko po avtorjevem mnenju opredelimo kot urbane.

V zaključku avtor ugotavlja, da se je v Murski Soboti v obravnavanem obdobju razvil urbani način življenja in izoblikoval nek urbani etos. Po zaslugi Boruta Brumna se je Murska Sobota premaknila z roba zgodovine in vsaj nekateri deli spomina nanjo so ponovno oživele. Marsikateremu Slovincu bo knjiga odprla nove poglede na slovenstvo v "oddaljenem" Prekmurju, zagotovo pa bo v veselje in razmislek tudi Sobočanom. V okviru slovenske etnologije je z razkrivanjem procesa urbanizacije in z iskanjem bistva urbanosti vnesla neka nova vprašanja in morda bo njene odmeve čutiti v sledečih tovrstnih raziskavah.

Nena Židov

ENCYKLOPÉDIA L'UDOVEJ KULTÚRY SLOVENSKA 1, 2, VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1995

Slovaška *Encyklopédia L'udovej kultúry Slovenska* razlaga ljudsko kulturo na teritorialno etničnem principu v drugi polovici 19. in prvi polovici 20. stoletja in poroča o njenih različnih razvojnih oblikah, najtemeljnejših pojmih, o metodah in smereh tovrstnega raziskovanja, o osebnostih, ustanovah, periodiki, itd. Najtemeljnejše ugotovitve slovaške etnologije so predstavljene v okoli 3500 abecedno urejenih geselskih člankih.

Je prva etnološka enciklopedija v Evropi izdana v elektronski obliki na zgoščenki (in v dveh debelih knjigah). Obsega spoznanja slovaške etnologije o ljudski kulturi (materialna, družbena, duhovna) in njeni razvojni podobi na Slovaškem, o metodah in smereh raziskovanja, personalijah, ustanovah, periodiki itd. Kompleks informacij je nastajal v zadnjih dvajsetih letih (od sredine sedemdesetih let naprej).

Prva verzija *Encyklopédie L'udovej kultúry Slovenske* v obliki zgoščenke obsega 2777 gesel, 1787 črno-belih in 371 barvnih slikovnih prilog. Za njeno branje zadostuje program Microsoft Windows verzija 3.0 (ali višja), na disku pa mora biti pri inštalaciji 3,5 MB prostora. Druga, daljša verzija te enciklopedije je bila objavljena decembra 1995 in je popolnoma multimedijška. Poleg tekstov in slikovnih prilog vsebuje tudi zvočne zapise.

Encyklopédia l'udovej kultúry Slovenske je organizirana v naslednja področja:

1) teorija in zgodovina etnologije (teorija in metodologija, zgodovina etnologije in

folkloristike, etnična zgodovina in etnična struktura Slovaške, aplikativne vede in sorodne znanosti),

2) materialna kultura (poljedelstvo, živinoreja - hlevska in pašna, nabiralništvo, pridobivanje in domače obdelovanje surovin, obrti, transport, trgovina, prehrana, oblačilna kultura, naselbinski vzorci, stavbarstvo, življenjski vzorci),

3) socialna kultura (družina, sorodstvo, ljudsko pravo, moralne in etične sankcije, skupnosti, delavska kultura),

4) obredna kultura (predstave o svetu, ljudsko verovanje, religija, koledarske in delovne šege, družinski obredi, etnomedicina, nauk o merah in težah),

5) umetniška kultura (splošna teorija, obredna folklor, igre, gledališče, literarna folklor, glasbena folklor, plesna folklor, kreativne umetnosti).

Značaj te enciklopedije je nacionalno historičen z detajli iz ljudske kulture, ki so obdelani na podlagi geografskih in etničnih skupin na Slovaškem, Slovakov zunaj meja in drugih etničnih skupin na slovaškem ozemlju. Časovno jo zamejuje čas od prve polovice 19. stoletja do prve polovice 20. stoletja. Ta čas namreč predstavlja kulminacijsko vlogo v razvoju tradicionalne ljudske kulture na Slovaškem. Zgodnejši podatki od arheoloških do zgodovinskih virov so uporabljani takrat, kadar pomagajo pojasnjevati in razumeti pomembnejše pojave, ki so obravnavani v enciklopediji.

Križne reference in indeksiranje so pomembni in omogočajo uporabniku, da umesti pojav znotraj širše perspektive; nekateri detajli nimajo neodvisnih iztočnic. Pred izdelavo slovaške enciklopedije sta bila pripravljena tudi metodično-metodološka priručnika (Ján Botík - ur., *Encyklopédia národopisu Slovenska. Návrh na vzorové heslá. Národopisny ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1987; Encyklopédia národopisu Slovenska. Metodická príručka. Národopisny ústav Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1987*). Prvi vsebuje iztočnice, jih kategorizira in nakaže njihovo strukturo in dolžino. O predlogih iztočnic, ki so jih pripravili različni avtorji, so diskutirali tudi predstojni za posamične sekcije. Drugi pa pojasnjuje koncept, izhodišča, obseg ter organizacijo dela, metodična načela tvorjenja gesel, v drugem delu pa je predstavljen še splošni geslovnik.

Enciklopedija je ilustrirana, vsebuje fotografije, risbe, grafe, zemljevide, note..., pri pridobivanju tega materiala pa je Inštitut za narodopisje slovaške akademije znanosti sodeloval tudi s Slovaškim nacionalnim muzejem.

Področni uredniki so bili odgovorni za iskanje kvalitetnih avtorjev, ki so poleg geselskih člankov morali priskrbeti še sezname predvidenega ilustrativnega materiala, o katerem so, če je bilo potrebno, diskutirali z drugimi strokovnjaki. O morebitnih dopolnitvah so se nato dogovorili še z avtorjem. Pred abecedno računalniško obdelavo in indeksiranjem pa je material pregledal še glavni urednik.

Pomen in funkcija *Encyklopédie l'udovej kultúry Slovenske* sta tako znanstvena kakor družbeno kulturna. Enciklopedija predstavlja bogatitev obstoječe etnografske literature skozi svojo sintetizirajočo funkcijo, predstavlja osnovo za nadaljnji razvoj s povzemanjem obstoječe literature; usmerja pozornost na področja, ki so bila premalo preučena. Evaluiira kategorialni sistem, etnografske koncepte in izrazoslovje. Razširja znanstveni in informativni sistem etnografskih in folklorističnih študij na inštitutskem oddelku za znanstvene informacije.

Kulturno in družbeno enciklopedija pomaga pri ustvarjanju celovitejše podobe nacionalne dediščine, še posebej tistih delov, ki so najznačilnejši za nacionalno

individualnost. Globlje poznavanje lastnega naroda pa bistveno pripomore k občutenju nacionalne identitete pri posameznikih.

Mojca Ramšak

RAJKO MURŠIČ, CENTER ZA DEHUMANIZACIJO: *ETNOLOŠKI ORIS ROCK SKUPINE*.
Frontier, ZKO Pesnica 1995. 292 str. COBBIS-ID 37289985, ISBN - 961-90143-7-5

472

Ideja za knjigo z "zastrašujočim" naslovom CZD - Center za dehumanizacijo in podnaslovom etnološki oris rock skupine se je izoblikovala ob pisanju predgovora k plošči istoimenske rock skupine. Prvi oris na nekaj desetih straneh se je razrasel v tolikšni meri, da je iz predgovora nastala knjiga o rock glasbi in mladinskih subkulturah kot enem od načinov za socializacijo mladih. Raziskava je nastajala v prostem času, knjiga pa je pisana s stališča nekoga, ki je rockovske ter punkovske procese in pojave spremljal od znotraj, in je tovrstne glasbene prakse tudi sam doživljal (v skupinah Mi, Gromska strela in 300 peklenškov, Nebodigatreba s Tralfamadorja in Avantkurent), hkrati pa se je analitično ukvarjal z glasbeno publicistiko in kritiko na Katedri, Radiu Študent, na Maršu ter Glasbeni mladini in leta 1993 napisal tudi knjigo Neubesedljive zvočne igre: od filozofije k antropologiji glasbe. Zamisel za obravnavo pojava in delovanja glasbene skupine na etnološki način je po eni strani avtorjev "pogojni refleks" zaradi ruralnosti kot (še vedno pretežno) klasičnega etnološkega problema, po drugi plati pa zaradi dejstva, da je mogoče upoštevati zanimive vidike vstopanja uvoženih kulturnih elementov v vaško okolje. Delo sodi med raziskave urbane folklore in kulturne študije, teži pa k obliki etnološke monografije. Avtor predpostavlja, da je rock tudi način življenja in da je bil v svojem življenjskem jedru na Tratah in v Selnici ob Muri nedvomno avtohton kulturni pojav, izraz (polruralnega) prostora in kulturnih, političnih, jezikovnih, socialnih in drugih pogojev. Najzanimivejši proces povezan z rockovsko glasbo ter njenimi izraznimi oblikami je tesno prepleten tudi z avtohtonostjo le-teh na lokalni ravni. Študij primera podkulturnega punkovskega gibanja na Tratah v osemdesetih nudi številne vidike tega procesa. V knjigi so predstavljeni z etnološkega zornega kota, vključujejo pa tudi nekatere kulturnoantropološke prijeme.

Knjiga vsebinsko izpostavlja pet tematsko zaključenih poglavij.

1) *Rock: ples zlodejevih dvanaestic* je teoretski uvod o antropoloških vidikih rocka, o rockovski plesnosti, popularni glasbi, popu, rocku in pankerjih, o njihovem življenjskem slogu in družbenih odzivih na glasbene in subkulturne sloge in o pomenu rocka nasploh. Rock glasbo se da razumeti na dva načina: kot način socializacije ali kot njeno nasprotje - upor, ki pa je v končni fazi tudi učenje sprejemanja kulturnih vzorcev. Za oba velja, da pomenita določen način življenja subkulture, ki (največkrat) začasno (vse subkulture gredo skozi faze upora, prilagajanja in ugašanja, prim. str. 34) ponotrani rokovsko podobo in odnos do sveta. Močno potrebo po socialni mobilnosti čutijo predvsem otroci iz nižjih socialnih slojev, toda tudi otroci iz višjih radi obrnejo hrbet proč od sterilnega sveta staršev. In oboji si z nekaterimi lastnimi pravili sami pripravijo "obred prehoda", obred iniciacije v svojem lastnem izbranem ali ustvarjenem "podkulturnem plemenu". Pravila iniciacije pri subkulturah poskušajo odgovoriti na vprašanje: Kako postanem človek, kako odrastem? Mladinske subkulture so torej nujen in normalen pojav v sodobni družbi, označujejo radikalen del najstništva kot obdobja, v katerem posamezniki formirajo lastno kulturo in